

Forfatter: [D.H. Huusfeld ?]

Titel: Philalethi Patriotiske Anmærkninger over Hr. Philopatrias Afhandling om Geistlighedens Indkomster

Citation: [D.H. Huusfeld ?]: "Philalethi Patriotiske Anmærkninger over Hr. Philopatrias Afhandling om Geistlighedens Indkomster", i [D.H. Huusfeld ?]: *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2*, L.N. Svare, 1771, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_002-shoot-workid1_002_018.pdf (tilgået 15. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[↑](#)

Philalethi

Patriotiske

over Hr.

Philopatrias

[✕](#) Afhandling

[✕](#) om

[✕](#) Geistlighedens Indkomster

[✕](#) Skrevet i Danmark 1771.

[✕](#) København,

[✕](#) Trykt hos L. N. Svare, boende i Skindergaden, og findes sammesteds til Købs.

2

3

[✕](#) O Tempora! O Mores!

[✕](#) Hr. Philopatreas vilde tillade, at jeg, der, saavel som han, er af Stand en Laicus, gjør nogle Patriotiske Anmærkninger over hans Afhandling om Geistlighedens Indkomster. Er han en sand, og følgerig Sandheds elskende Patriot, saa er han ikke allene beredvillig til at besvare Indvendinger, men endog at tage mod Overbeviisning.

[✕](#) Hans Afhandling forestiller os ham, som en Mand af Talens, men bevæger os tillige at ønske disse, geleydede af bedre Indsigter, og understøttede allevegne af Retsindighed, Sandhed og Erfarenhed.

[✕](#) Vi seer heraf, at Patrioten (ikke Patriotisme) undertiden kan tabe Sandhed af sit Følgeskab.

[✕](#) Hr. Philopatrens skriver og beskylder, uden at bevise, forudsætter falske Grun-

4

[✕](#) 4

[✕](#) de, og gjør urimelige Slutninger: gjør Forslag, uden at vise deres Muelighed. Alt dette er ingen Kunst.

[✕](#) Han angriber ikke allene Geistlighedens Indkomster, men alle ting, indtil deres Klædedragt, ja indtil deres naturlige Legems Dannelse, og det ofte paa saa uanstændig en Maade, som ingen fornuftig og retskaffen Patriot kan billige. Det kan derfor ikke feyle, at jo Dette Skrift maae af alle Veltænkende Gemytter fortiene samme Dom, som et andet, formodentlig af samme Suurden, nylig har offentlig faaet i Frankrige; (Vide Reichs PostReuter No. 200) thi det er ikke allene i sig selv høyst ubilligt, men endog Utilladeligt for enhver privat Person, paa saadan en Maade offentlig at behandle en heel Stand i Riget.

[✕](#) Skrivemaaden beviser Med temmelig Vished, at hans Bevægelses-Grunde hertil ere tagne af Had, enten mod enkelte Personer af denne Stand, eller maaskee mod Standen selv. Vel erklærer han, for under dette forgyldte Vehiculo at indsnige sin mediterede Gift i Gemytterne, at han ikke angriber Standes men har al Ære for den og de Retskafne derudi; han kunde ikke andet, uden at ansees for aabenbare ublue; imidlertid synes denne Erklæring ikkun at være en formummet Jacobs

5

[✕](#) 5 Røst, efterdi han alt for ofte fremviser Esaus lodne og grumme Hænder.

✂ Uret synes dog den Mistanke: At Forfatteren skulde have, med Juliano Apostaro, taget sine Marimer af de hellige Ords Mistydning, for at undergrave Religionen selv. Ney! Dette kunde ingen Patriot, men allene den afskyeligste Forræder mod sin Konge og sit fæderneland.

✂ For at bevise disse Anmærknings Rigtighed, vil jeg med korte Trin følge Forfatteren, Fod for Fod.

✂ Han skriver dag. 30: Christi Disciple vare fattige, ydmyge og arbejdsomme: Deres Efterfølgere bør være ligesaa! Om Apostlerne er dette ævig sandt: Ligesaa, at deres Efterfølgere bør, som de, være ydmyge og arbejdsomme, men hvormed vil han bevise, at de og bør være saa fattige? Apostlerne skulde være den gaske Verdens Lærere; dertil blive deres ißige Efterfølgere i Lære-Embedet ikke kaldede: De første havde, formedelst deres almindelige Kald, ingensteds hiemme, og enhver af dem maatte derfor nødvendig kunde sige: Omnia mea mecura porto! Men de sidste har deres visse bestemte Menigheder og Boepæle. Den Herre Christus sender ikke

6

✂ 6 nu omstunder Lærere enten med Apostoliske Privilegier, saasom at helbrede de Syge, rense de Spedalske, opvække de Døde & c. eller med den Apostolisk-Instrux: I skal ikke have Guld, ey Sølv, ey Kobber i Eders Belter; ey Taske til at reyse med, ey heller to Kiortle, ey heller Skoe, ey heller Stav & c. Vi lever i andre Tider. Desuden var saavel Apostlernes, som deres Menigheders Fattigdom paa den Tid en naturlig Følge af Kirkens udvortes Tilstand; thi de levede under Forfølgelse og in Ecclesia pressa; men da Kirken fik Fred og Religionen under Constantino Magno blev etableret ved Love, og Geistligheden i Følge heraf en regleret Rigsstand, saa var det fornødent, at samme, saafremt den ikke tillige med Religionen selv igjen skulde gaae til Grunde, maatte anstændig forsørges, som ikke kunde skee, uden paa Publici Bekostning. Saaledes har Sagen, igiennem saa mange Aarhundrede, indtil denne Dag været anseet, og det skulde i disse oplyste Tider blive høyst anstødeligt, om en Præst vilde med Kameelhaars Klæder og et Læder Belte om sin Lend marchere i en cynisk Prydelse giennem Dynd og Morads, fra et Sogn til et andet, for at handle og forrette de hellige Ting. Jeg troer derfor, at det nu omstunder er lige uanstændigt, enten en Præst klæder sig i Vadmel eller i Silke, ligesom der ogsaa er, tvertimod Forfatterens Dom, aldeles for-

7

✂ 7

✂ nøden, at en Præst holder Heste, Vogn og Kudsk, saafremt han skal forrette sit Embede, ikke allene i Hoved-Sognet, men ogsaa i Annexet, hvortil han har ofte ikke allene en lang, men tillige ond vey. Vil ellers Forfatteren føre de Apostoliske Tider tilbage, og saaledes gjøre sin Slutning gyldig, saa falder han med. det samme i sin egen Dom, og der samme dumme og giftige Principium, som den Statsmand, der efter hans Beretning pag. 16, skal have sagt: At Borgerne skulde udmattes saa længe, indtil de bandt deres Skoe med Bast; thi han vil jo og de Geistlige skal være fattige, og følgelig fornedres til ligeledes at binde deres Skoe med Bast; ja han siger i Grunden alt det samme, som den ommeldte Stats-Mand; thi skal Lærerne nu omstunder være saa fattige, som Apostlerne, hvis Efterfølgere de ere, saa bør, i Følge af denne Slutning, ogsaa Borgere og Tilhørere i Almindelighed være fattige, thi saa vare de allerfleste, efter alle Historiers Beretning, af Apostlernes Tilhørere: Saa burde endnu baade Lærere og Tilhørere forfølges, saavel som de, fra et Sted til det andet. Saaledes falder da Forfatteren, som sagt, i sin egen Dom over hiin Stats-Mand: Graver en Grav for andre, som han tillige selv falder i.

8

✂ 8 Han sætter pag. 31 som en klar og beviist Sandhed at Geistlighedens Indkomster ved Copulationer, Begravelse og Barnedaab. meget hindrer der almindeliges Fremvæxt og Giftermaals Formerelse! Men har Hr. Philopatreas først, som han burde, undersøgt disse Indkomsters Beskaffenhed? Jeg veed af mange brave Folkes troeværdige og tillidelige Beretning, og hvorom Publicum selv kan vidne, at disse ere saaledes: Ved Copulationer i Kirken ofres Præsten af Brudfolk, efter deres Tilstand, en 10 Sk., en 15 Sk., en 24. Sk., eller en 2 Mk., men af de allermeest Formuende en Krone, og dette saavel i Kiøbstæderne, som paa Landet. Fremdeles ved Barnedaab ofres aldrig af Forældrene selv, (nemlig uden for Kiøbenhavn) men allene af Fadderne; og af disse tilsammen, naar de ere af de nedrige Stænder, kan Præstens Offer on-gefær beløbe til 1 Mk., 24 Sk., 2 Mk. og høyt 2 Mk. 8 ß. Endelig for Jords Paakastelse og Begravelse gives aldeles intet paa Landet, men allene i Kiøbstæderne en liden KienDelse efter enhvers frie Villie: Nu vil jeg lade enhver dømmе, om disse Indkomster kan hindre det Almindeliges Fremvæxt, eller med hvad Grund nogen, som kiender de menneskelige Tilbøyeligheders Styrke, kan sige, at de standser Ægteskabs Formerelse? Jeg vedder, tverimod Hr. Philopatreas, saa høyt, som

9

✂ 9 han vil, at deres Afskaffelse ikke i ringeste Maade skulde forøge Copulationernes Tal. Ney! her ere andre Anstøds-Stene, og maaskee til deels Chimære, saasom Erfarenhed i Provincerne lærer, at faa bliver ugifte, som vil giftes.

☒ Disse Forretninger ere vist nok Pligter og Følger af Præsternes Embede, lig som de frievilige Gaver, som derved gives, deres ved loven befalede og, assignerede Embeds-Løn, saa Forfatterens Raisonement herom pag, 32. af sig selv bortfalder. Men Skam og ævig Skam, at han formaster sig til at kalde Dette en Skam og aabenbare Uret, hvad saa mange af vore store og vise Regentere har ved offentlige Love forordnet! Her maatte en Abisai, Zeruja Søn, vel spørge: Hvorfor skal denne døde Hund bande min Herre Kongen?

☒ Hr. Philopatreias gjør meget vel, at han i en Hast forbigaaer Bigt-Pengene; thi denne Beskyldning er saa incurieux, at han ikke engang kunde faae et Skin for den, saasom disse aldrig enten tages eller gives i nogen Dansk Kirke, men han har dog, ved at nævne dem, tænkt: Interim haret!

☒ Dog her maae jeg træde et Trin tilbage, for Nøyerere at besee Patrioten fra sin 31te Si-

10

☒ 10

☒ de, hvor Han aabner os et Perspectiv til sin Gemyts Beskaffenhed. Et Sted, som jeg, af Bluefærdighed, havde nesten besluttet at forbiegaae, og kunde med al Rette, efterdi det til al Lykke indeholder faa grove Usandfærdigheder, som den hele ærbare Verden, ved første Øyekast, kan paa en overtydende Maade indsee: Han gjør der, muelig for at forblinde Publici, ja de Allerhøyestes egne hellige Øyne, den falske og uredelige Slutning: Efterdi Klokker- og Graver- Tienester ere saadanne fede Stykker, at deres Besiddere i en Hast blive Capitalister, saa skal man kuns dømme neden fra og op ad, da skal Regningen let være giort! Ja! min Herre: dog kun efter Regulam Falsi. Man fatte kun hans Slutning: Han vil sige: Har en Klokker og en Graver saa meget, hvor meget mere maae da ikke en Præst have! Han kan, efter Connexionen, ikke her forstaae andre Klokkere og Gravere, end de Kiøbenhavnske; men at hans Slutning skal gielde fra disse, endog til alle andre Præster, uden for Kiøbenhavn, faavel paa Landsbyerne, som i Kiøbstæderne, det forklarer han udtrykkelig i det følgende; men just derved blotter han tillige Dens Ugrund og Svaghed saa aldeles, at den ikke fortienner ringeste Besvarelse; thi hvor finder vel Hr. Philopatreias, uden for Kiøbenhavn, ikkun en eneste Præst, enten paa Landet, eller i Kiøbstæderne, hvis Kalvs

11

☒ 11

☒ Indkomster kan sættes i Lighed med nogle Klokke res og Graveres i Kiøbenhavn? Dog for at give sin bundløse og urimelige Slutning et Skin, om muelig, af Sandhed, bestyrker han samme med opdigtede Exempler: Man betragte, skriver han, med Opmærksomhed, hvor Mange Geistlige Rentenerere ved de 2de Termins-Tider indpassere i Staden af LandsbyePræster! men hvor mange? Udi de Danske Stifter ere uden for Kiøbenhavn ongefær 1000 Præster: Han behager nu, og han bør, om han vil agtes for en redelig Patriot, bevise, hvor mange af disse kommer for at kræve Rente, hvilket, saavelsom deres store Capitaler, han overkydende kan see af Stadens PanteProtocoller. Uden Tvivl maae Hr. Philopatreias ved de 2de Terminer enten have seet igiennem et Poluoptrisk Glas, eller hans Øyne være onde, og, efter Asaphs Ord i hans Mund, blive borte af Fedme og Opblæselse.

☒ Strax derpaa aabner han Theatret med et endnu hesligere Stykke: det er den krybende Forestilling om Kiøbsteds-Præsterne saaledes: Skulde alle Jøder, som ere Kiøbsteds-Præsternes Commissionairer, tale Sandhed, da lærte man at kiende mange indviiede Aagerkarle! Beviis, min Herre, hvad De skriver, eller denne Anklagelse skal i det upartiste Publici Øyne passere for falsk og infam! Give, vore

12

☒ 12 Christeligte Jøder vilde tale Sandhed! thi da havde han i dets Sted skrevet: Udi ingen af Norges Kiøbstæder, og i saare faa af Dannemarks, maae, efter Lovene, opholde sig Jøder, med hvilke Præsterne, om de end vilde, kunde aagre. Jeg kiender mange Kiøbsted-Præster i Provincerne, men meget faa, som ikke snarere behøver at laane af Jøder, end aagre ved Jøder.

☒ Hr. Philopatreias spørger, pag. 33. (jeg kan neppe troe af Uvidenhed) hvor staaer skrevet at Præsterne skal oppebære Tiender og andre Accidencer? Hertil svares i al Korthed: Udi Kongens og Landets Lov med de udtrykkeligste Ord! Paa samme Side forsikrer han, at have kiendt den Præst, som ey kunde tale et sundt Ord i nogen Videnskabernes Deel, men dog besad saadan Færdighed i Korn-Metrien, at han vidste paa et Haar, hvor mange Byg-Korn en Top maalet og en strøgen Skieppe indeholder!

☒ Har Hr. Philopatreias ikke i bittre Hensigter selv fingeret saadan en Præst, men virkelig kiendt ham, faa har han dog ingen Merite deraf, at han paa den Maade ogsaa offentlig udraaber en Mands Mangler, som Regieringen har betroet et offentlig og vigtig Embede. Imidlertid maae denne Mand været ret færdig i Cubiq-Regningen: Dette er ogsaa en sund og nyttig Videnskab. Dog, dette

13

X 13

X tilsidesat, har Hr. Philopatreas, mueligt med Flid, glemt tillige at berette os, om denne Mand var duelig, eller ikke, til, efter Apostlernes Exempel, at prædike det hellige Ord og Sandheder til Gudfrygtighed i Eenfoldighed og Guds Retsindighed! var han dertil duelig, saa var han og en velskikket Præst. Naar Paulus undtages, tvivler sig høyligen, at nogen af de øvrige Apostler har kundet, efter Forfatterens Mening, tale et sundt Ord udi nogen af de nu brugelige Videnskabers Dele, og dog vare de Apostler. Vel Forfatteren, om han havde vidst enten mindre eller mere, og brugt det bedre; thi da skulde han aldrig have sat Pen til Papiir, for at vanære sig selv, sine Medborgere og sit Fæderneland!

X Disse af et ondt Hierte opdigtede Exempler skulde nu, efter Forfatterens bittre Hensigter, bevise, eller rettere indbilde Publico, om muelig, Gejstlighedens saa høyt opskruede Overflødighed og Yppighed, samt bevæge ham, som en oplyst og nidkiær Patriot, til ret alvorlig, som jeg vist troer, at ønske deres Indkomsters Formindskelse, da man vist, siger han, skulde finde flere lærde, skjønt (her tager han igien til sit Sprog) færre fede Præster! saa forblindet er denne Mand af sine Passioner. Her vil han dog have Anseelse af en Philosoph eller politisk Medico. Cessante causa, cessat

14

X 14

X Effectus. Geistlighedens overflødige Indkomster skal, efter hans Systema, være Aarsagen til deres foregivne Yppighed og Fordærvelse! De maae derfor, efter hans kloge Raad, formindskes; thi for, som han skriver, pag. 34, skal Hovmod, Gierrighed og Vankundighed neppe uddøe af den Geistlige Stand! Han er da den Hercules, som veed at udrydde disse Hydres. Men vist bruger Hr. Philopatreas atter her er bedrageligt Forstørrelses-Glas. Hvor mange, endog tarvelige Præster, kan han nævne i hele Dannemark, som mærkelig har beriget sig, blot af deres. Kalds Indkomster? Vel findes her og der nogle god? Sognekald paa 5, 6 og 700 Rdlr. (forstaae i Provincerne) men har de ikke ogsaa, som oftest, deres proportionerede Byrder, og hvad ere disse faa desuden at regne mod det store Antal af dem, som giver deres Besiddere enten en ganske knap og maadelig, eller neppe den nødtørftige Udkomme; hvorføre daglig Erfarenhed lærer, at fattige Candidati, som kommer til Embede, og ikke tillige kan gjøre fordeelagtig Partie, maae gemeenlig deres hele Leve-Tid sukke under en besværlig Gield. En sliq Ulighed i Kalds Indkomsterne synes en sund og retfærdig Politique ogsaa at udkræve, paa bet baade sær fortiente Mænd kan forfremmes og belønnes i en Stand, hvor ingen anden udvortes Æres eller Forfremmelses Grad ere; saa og Lønnen svare til

15

X 15

X Arbeydet; thi jo rigere Kald, jo større Arbeyde, helst i Kiøbstæderne, hvor jeg kiender de Præster, som ofte ere saa besværgede med Embeds Forretninger, saavel Geistlige som Verdslige, dem paalagde ved Mandtaller, Tilsyn, Regnskaber & c. at der bliver kun faa Timer tilovers for dem selv (*). Fedede disse Geistlige Embeder deres Besiddere saavel, som Forfatteren vil forestille os det, da er det Høylig at undre, hvi forlegne Personer af de fornemmeste Stænder ikke træde ind i denne, ligesaavel her som andensteds, ikke allene i de Roman-Catholske, men endog nogle Protestantiske Lande, saasom vitterligt, i Engelland og Holland, hvilket og har sin store Nytte, som Erfarenhed paa de Steder lærer. Hr. Philopatreas tilstaaer selv pag. 35 (hvilket og er incontestable) at den Geistlige Stand gjør et stort Lem paa Statens Legeme! skal da dette store Lem allene misundes sin Næring, vansmægte og vanzire Staten.

X Hvor

X (*) Mangen en Præst, som vel kan have grundige, men ikke hurtige Sinds-Gaver, har som oftest nok at gjøre i sit Embede, naar han lader sig det være angelegen, fra en Prædike-Dag til anden, saa han har liden eller ingen Tid tilovers, langt mindre megen, som vel enhver forstaaer, der kiender Naturen, og de menneskelige

16

X 16 Hvor kan han og opholde sig over, om en Bispestoel som beklædes af den fornemmeste Undersaat i denne Stand, er saavel salareret, som et Generalat i en anden og Collateral Rigsstand? Skal Bispen igen Recompense have for det ham i saa mange Henseende paalagde store og vigtige Ansvar? Der findes vel adskillige maadelige og bemidlede Præster, men som har erhvervet beres Midler enten ved Arv eller Giftermaaleog denne Slags Adkomst vil Hr. Philopatreas dog vel ikke have afskaffet: Disse Midler flyder og omsider gemeenlig tilbage i de verdslige Stænder.

X Men naar nu en Præst enten ved Arv eller Giftermaal har erhvervet Penge, er det da bedre for Staten at han indmurer dem, eller ruger over sin døde Skat, end indskyder dem til publiq Circulation i et offentlig og octroyeret Handels Compagnie, hvorved han ikke videre selv agerer? Bør Præsten derfor kaldes Kiøbmand?

Skulde ved sliq beskafne Omstændigheder Geistlighedens Indkomster endda mærkelig formindskes under det de nu ere, saa maatte dette Skridt sandelig have meget skadelige Følger for det Almindelige; thi deraf vilde flyde, at sielden andre, end de af den ringeste Pøbel, ambierede Geistlige Embeder. Hvad Ære og Nytte var derudi for Staten? Neppe skulde denne Stand mere give til de andre

17

✕ 17 Stænder saa mange brave og af Fædernelandet velfortiente Mænd, som hidintil. Maaskee Hr. Philopatreas selv har denne Stand at takke for sin Oprindelse, eller i det ringeste, for en stor Deel af sine Kundskaber og Duelighed.

✕ Dette forudsat, kommer Touren nu til mig, at sige: Cessante Causa, cessat Effectus!

✕ Efterdi Geistlighedens Indkomster langt fra ikke ere saa uhyre, som de forestilles:

✕ Efterdi deres Formindskelse Derfor skulde have slige Følger, som in Summa sagt:

✕ Saa følger, at mærkelig Formindskelse Derudi langt fra ikke vilde døde, men snarere føde Gierrighed, Hovmod og Vankundighed i denne Stand. Jeg troer med Vished, at Disse Laster mindre skulde uddøe deraf ved alt for trange Indkomster, end ved maadelig udvortes Velstand. De Geistlige bliver dog altid, hvordan end deres Lykkes Tilstand er, ligesaa skrøbelige Mennesker, som andre: De bær det dem betroede Liggendefæe i skrøbelige Leerkar: Er det da at undre, eller bør man ophæve sig derfor over dem, om den almindelige menneskelige Fordærvelse ogsaa undertiden yttres sig hos dem i menneskelige Feyl? Ja er

18

✕ 18 det ikke et ret Bizarrerie, naar saadanne Folk, som giver alle deres egne mere fordærvede Sinds Bevægelser Tøylen og sig selv Frihed til al Ondskab, dog ere de meest skarpsynede og strængeste Argi i at dømme og fordømme de Geistliges Ufuldkommenheder, eller og ofte haarde nok til at paadigte dem de Feyl, som de ikke har.

✕ Standen selv maae da være en Torn i deres Øyne, ja en af de hellige Engle skulde derfor ikke engang være saadanne anstændig og til Maade.

✕ Enhver, som er noget bekiendt og erfaren, saavel i Fædernelandet, som i andre protestantiske Lande, maae og tilstaae, at her findes, i Proportion af Tallet, vel saa mange lærde, brave og duelige Mænd i den Geistlige Stand, som andensteds; men at de ikke brillerer med at udbrede ved Skrifter deres Videnskabers Lys, kommer, som vitterligt og forhen anmærket, undertiden af deres Forretningers Mængde, oftest af de flestes Uformuenhed til at bestride de dertil Udfordrede Bekostninger, deels ogsaa fordi Videnskaber nu omstunder skal afhandles i levende Sprog, men det Danske Sprogs Grændser strækker sig ikke engang til Elvstrømmen; endelig ogsaa (hvilket vel er Hoved-Aarsagen) fordi Natio-

19

✕ 19

✕ nens herskende Tilbøyelighed til alt det, som er fremmet, gjør, at intet, i hvor got det end er, smager i Fædernelandets Sprog. Hvor mange gode Manuskripter ere ikke af disse Aarsager blevne utrykte fordømte til Kræmmerhuse, eller og trykte, har til Forleggerens store Tab maattet paa Bogladerne blive til OrmeFøde.

✕ Om da nu den Geistlige Stands Feyler og Mangler ere saa Klippe-store og øyensynlige, at den har fortient et saa haardt Angreb, derom maae det ganske upartiske og Veltænkende Publicum dømme.

✕ Om og de Geistliges Tal i Dannemark er for stor, eller om der udfordres et større Tal til Lære-Embeder, end til andre Statens verdslige Betienerer, derom maae andres Indsigter og Erfarenhed decidere. Dette veed jeg, at Sogne-Folkene ved hver Menighed ikke ere samlede i en snever Cirkel, men adspredte, forstaae paa Landet: Det er og vist, at til mange Sognekald ligger et og undertiden tvende Annexer, ligesom og, at i Tydskland og andensteds ere proportionaliter er langt større Tal af Geistlige, end her i Dannemark.

✕ Jeg vil herved allene mærke det Stats Paradox, som Forfatteren, midt i sin Pane-

20

✕ 20

✕ gyriq over Geistligheden, laver indflyde saaledes pag. 36. Den militaire Stand, siger han, er allene den, hvor ey Tallet lettelig kan blive for stort! Dette synes tvertimod alle Staters Erfarenhed og almindelige Klagemaal, som gaaer derud paa, at intet saa meget besværges og udmatter den, som de alt for mange talrige og paa bestandig Sold staaende Troupper! Dette Klagemaal er vel og uimodsigelig sandt. Det var

derfor vel grundigere og tillige nyttigere for det Almindelige, at de Militaires Tal, som tiener for stadig Sold, særdeles de Gemene, blev saa indskrænket som mueligt efter Conjunctionerne, og de beholdne, da bedre lønnede. Krigsstanden er vist en Ærestand; men skiønt den maa leve i Ære, saa kan den dog ikke leve blot af Ære. Imidlertid erdet dog vist, at Ære maa ansees og være denne Stands fornemmeste Løn, deels fordi intet andet kan saaledes, som den, encouragere Helten, eller i nogen Maade synes æquivalent for Livet og andet, som han opofrer til Fædernelandets Sikkerhed og sin Monarks Tieneste, deels og fordi ingen Stat er i Stand til anseelig at lønne en bestandig talriig Armeé. Dette skal og vor store Konge Fridericus 4tus, af høysaligste og glorværdigste Ihukommelse, have erkjendt og ofte sagt.

21

☒ 21

☒ Disse Maximer iagttages i nogle, endog mægtige Stater.

☒ Derhos maatte dog, formedelst uformodentlig paakommende Tilfælde, altid underholdes et fornøden Antal af brave og erfarne Officers, med en vel øvet og bevæbnet Landmand, samt altid i Beredskab en vel forsynet Flode, saasom vore Øers og Provincers sikkerste Værn; thi omendskiønt Krigsstanden i Freds-Tider synes den Vankundige ikke allene til ingen Nytte, men og meget mere til Besvær, saa er det dog en vel prøvet Sandhed: *Tempore Pacis de bello cogitandum.*

☒ For Resten vil jeg hertil endnu sætte denne korte Anmærkning: Ligesom den Soldat, der allene kan encourageres formedelst Penge, ikke er at forlade sig paa, saa gjør og en alt for stor Sold, om den ellers var muelig, ham blød og vellystig, hvilke Egenskaber ere tvertimod denne Stands Bestemmelse. Jeg veed ellers ikke, hvorledes Hr. Philopatreas vil komme ud med sit Finance-Regnskab? Han vil paa den ene Side have Told og Consumption enten nedsat eller ophævet, og tillige paa den anden baade Geistligheden salareret, som det synes, af Statens Casse, og Militien anseelig forstørret, samt bedre lønnet. Hvad Saldo skal heraf udkomme?

22

☒ 22

☒ Nu kommer jeg omsider til det Forslag, hvortil Forfatteren vil synes egentlig at sigte, og som han, naar saa i Sandhed var, kunde have fremsat uden Omsvøb og bittere Satirer, og derhos passeret for en god Patriot. Nemlig dette Forslag: At Præsterne skulde have en fast og stagende Løn! Jeg er forsikret, at alle Retsindige iblant dem ønsker dette, naar den kuns blev saaledes, at de kunde have deres fornødne og tillige anstændige Udkomme, hvorom ingenlunde kan tvivles under en saa naadig, retfærdig og viis Regiering, som meget vel kiender og skiønner paa den Geistlige Stands og dens anstændige Opholds saavel Nødvendighed, som dens, lige ved andre Stænder og til alle Tider beviste uforanderlige Troskab og allerpligtskyldigste Hengivenhed mod Fædernelandet og det Kongelige Arvehuus. Skulde derimod Brødet blive dem for knap skaaren, følgelig fornøden Nærings Sorg trykke og adsprede deres Gemytter under saadan Forandring, da skulde de, foruden forhen benævnte Følger, snart blive et Maal, enten for Medlidenhed eller Foragt, ligesom nu for en ond og blind Misundelse. Er Standen umistelig, som den unægtelig er, saa bør den og saaledes holdes, at brave Folk kan have Lyst at indtræde i den.

23

☒ 23

☒ Hr. Philopatreas forestiller sig vel, uden Tvivl par Force, at være af samme Tanke; men da han alligevel overalt ringer StormKlokken, for at saae De Geistliges af ham saa særdeles forstørrede Indkomster formindskede, som dog sandfærdig og vitterlig ere anderledes, end jeg forhen har afskildret dem, saa maae man billigt tvivle om hans Ords og Tankers Overeenstemmelse, med mindre her sættes, at han ikke har vidst bedre.

☒ Dog dette Forslag maae være saa got, saa smuk og Velmeent, som mueligt, saa maae her dog for alle Ting spørges: Hvorfra skal denne Fond komme, og hvorudi bestaae, hvoraf Geistligheden kan saaledes salareres? Derefter har man forhen sagt forgiæves, naar dette samme Forslag har været under Betragtning.

☒ At legge Skatter paa, for at tilveyebringe det, som nu udkommer af frievillige Gaver, skulde neppe fortjene Tak af Publico; thi al Tvang er besværlig og forhadet, helst hvor man ikke er vant dertil: Staten kan vel hæve Præste-Tienden, men denne vil befindes ikke allene utilstrækkelig til immediato, at lønne det fornødne Antal af Lærere, men endog umuelig at ligne, som en Penge-Afgift, paa Almuen, saaledes, at alle skeer eens Ret; og at forpag-

24

✕ 24

✕ te den bort til de Høystbydende, skulde ligeledes have de skadeligste Følger. Vel kan ingen af Tærestænderne, den Geistlige saa lidet, som Øvrigheds- og Militairstanden, vedligeholdes uden Besvær for det Almindelige, og dog ere de, saa fremt Staten skal bestaae, uforbiegængelige fornødne (helst de tvende første) til alles Lyksalighed, det er, timelige og ævige Velfærds Befordring; men jeg er derhos aldeles forvisset, at Forsøg og Udfald skulde bevise, at den Maade, paa hvilken Geistligheden nu lønnes, er den billigste, letteste og beqvemmeste, saavel for Regieringen, som Undersaatterne, ligesom den og er af saadan Ælde, at den kan hiemle sig Hæld til, saavidt jeg i en Hast erindrer, fra Constantini Magni Tider, og har conserveret sig igiennem ham mange Aarhundrede, og under saa mange store, gode og vise Regentere, som alle har kiendt Den for tienligst, endog her i vort kiære Dannemark, hvor den i alle Henseende er at ansee som en hellig Stiftelse, der Testamentviis er beskikket af fremfarne høylovligste Konger, disse Religionens og Statens Heroiske Grundleggere og Stiftere i disse Riger, og siden stadfæstet ved alle offentlige Love; thi de indsaae meget vel, hvor let alle andre Kilder til Geistlighedens Forsørgelse kunde, formedelst Tidernes Vanskelighed, udtørres til Religionens og Fædernelandets ubodeligste Skade. Denne

25

✕ 25

✕ Maade er og derefter bleven høytideligen confirmeret af een Regent efterlanden ved Deres Regierings Tiltrædelse, og tilsidst af vores nu regierende allernaadigste og priisværdigste Monark. En Politique, som saa længe har holdet Stik, maae nødvendig legitimere sin fuldkomne Gyldighed.

✕ Ligesom nu ingen maae rykke et privat Menneskes lovlige og fuldmyndige Testament, saa holder jeg det saa meget mere betænkeligt og af farlige Følger, at vilde, uden uomgiængeligste Nødvendighed, foretage nogen Hovedforandring i Stiftelser, som ere saa gamle, saa autoriserede, saa stadfæstede og forsikrede; thi alt det er farligt, som paa nogen Maade svækker Fidem & Auctoritatem Publicam, eller den Tillid, som i en vel indrettet Regiering bør være mellem Regenten og Undersaatterne. Hvad vilde vi tænke, om vi kunde forudsee, at Efterkommerne i de følgende Aarhundrede vilde gjøre Forslag til at kuldkaste eller omstøde de herlige Stiftelser, som vores allernaadigste Konge i sin endnu korte Regierings Tid allerede har gjort til sil store Navns uddødelige Ære? Skulde ikke dette gjøre endog enhver privat Person bange for at stifte noget Got for de efterfølgende Slægter. Naar derfor Forfatteren, uanseet alt dette, endda fordrister sig til at angribe Manglerne, som han kalder det, i den Geist-

26

✕ 28

✕ imod virker Troeløshed, Forræderie og Rebellion: Hvad Sikkerhed for en Regent, at han lader sine talrige Armeer og Undersaatter sværge sig Huldskab og Troeskab, naar Religionen ikke binder deres Samvittigheder. Hvad Ret og Retfærdighed bliver da tilbage i Landet? Exempel herpaa kan ellers det gamle Rom give os: Saa længe den Afgudiske Overtroe havde Overhaand og behærskede alles Gemytrer, stode alle, som een Mand og Muur for Republikvens Sikkerhed: Alle stridede pro Aris & Focis; thi en vildfarende Samvittighed forbinder ogsaa; men saasnart nogle Philosophiske Talere og pralere, saasom Cicero og andre, begyndte offentlig at bespotte Overtroen og Afguderie, følgelig at gjøre den, skjønt falske Religion foragtelig i Folkets Øyne, saa bleve snart alle Baand løste; Troeløshed, Partier, Vold og idelige Rebellioner styrtede omsider denne mægtige Republikve i yderste Afmagt og Ødeleggelse, samt derefter skilte en Keyser efter den anden fra Liv og Krone.

✕ Men, som sagt, for disse forgiftige og forræderske Hensigter vil vi friekiende Forfatteren, og efter Kærlighed snarere haabe, at han ikke har meent det saa ilde. Thi han kan enten være bleven overvældet af visse Lidenskaber, eller selvbedragen af falske Beretninger, eller og, hans Erfarenhed i Landet strækker sig,

27

✕ 29

✕ som det synes, ikke langt uden Kiøbenhavns Bolde.

✕ Skulde da min Skrivemaade fortørne, eller synes at imputere ham for meget, da maae han forlade mig det, og derhos betænke, at han selv har angivet en saadan Tone.

✕ Gud er mit Vidne, at jeg ikke kiender ham, eller veed, hvo og hvordan han er.

✕ Jeg er ikke af de Erudite, skjønt oplært ved en Erudit og Geistlig Gamaliels FødderJeg agter heller aldrig at blive Pave.

☒ Kan Hr. Philopatreas og Publicum alligevel finde af disse Linier nogen Oplysning og Overbeviisning, skal dette opmuntre mig (om Tid og Leylighed dertil gives) til ligeledes at vove nogle Anmærkninger over hans tvende første Anmærkninger. Jeg har ikkuns nu foretaget mig dette med den sidste, saasom jeg har indbildet mig, at hine skulde præambalere for denne, gjøre den angenem og skiule noget af dens Bitterhed og Hensigt.

☒ Jeg holder ellers for, at alle politiske Polyhistores, der vil omstøbe alle Ting, maae nødvendig være mistænkte, efterdi dog ens Kræfter, Indsigter og Erfarenhed ere i saa

28

☒ 30

☒ Fald langt fra ikke tilstrækkelige nok til et, end sige til alt.

☒ Onde Raadgivere har altid været en Pest for det menneskelige Kiøn: Ikke allene den verdslige, men endog den hellige Historie giver os derpaa de sørgeligste Exempler. Hvor ulykkelige vare ikke Achitophels onde Raad for hans Konge, hans Prins, hans Fæderneland, saavelsom ham selv. En Haman blev allene selv qvalt i sine.

☒ Jeg troer derfor ganske tillidelig, at alle, eller dog i det ringeste de fleste, af slige efter Prøve og Forsøg mislingede Projecter, vil blive tilsidst relegerede til Ariostes Maanetal, hvorfra neppe nogen Astulphus mere henter dem tilbage.

☒ Den gode Hr. Philopatreas har vovet sig paa er vidtløftig Hav, hvor der ere mange for ham endnu skiulte Klipper og Skiær, og hvor hans Compas har øyensynlig alt for mange Misviisninger: Drister han sig endda til at vilde styre det saa kostbare Stats-Skib, da gyser det i mig, som selv er med inden Borde: Frygt og Bævelse betager mig, fordi jeg med Vished i saa Tilfælde forudseer det sørgeligste Skibbrud, hvorudi han styrter Staten, sig selv, mig og alle redelige Landets Børn.

29

☒ 31

☒ Skulde nu alligevel Hr. Philopatreas af dette lade sig forbittre, gav han derved ikkuns en slet Formodning om sine Hensigters Retsindighed; men skulde han endog vilde mishandle mig, som han enten selv eller ved andre har ladet mishandle en anden Censor udi den No. 193. af Adresse-Contoires Aviser, saa kunde jeg vel tie og tænke, som en gammel Philosoph, da han paa en ubehøvlet Maade blev beegnet, men jeg vil hellere svare med den Allerviseste: Haver jeg talet ilde, da beviis, at det er ont, men haver jeg talt vel, Hvi slaaer du mig.

☒ Danmark, den 4 Jan. 1771.

☒ Philaetheus.

30